

Comunicar la Ciència amb Integritat

Manual Pràctic per a Professionals de la Comunicació

1. La integritat com a fonament de la confiança pública

En un context marcat per la desinformació, la polarització i la urgència comunicativa, la integritat en la comunicació científica no és només una qüestió d'ètica: és un **actiu estratègic**. La confiança en la ciència és un recurs públic fràgil que condiciona directament l'efectivitat de les polítiques públiques, la capacitat d'innovació empresarial i la qualitat del debat social. Quan la comunicació és imprecisa, exagerada o opaca, aquesta confiança es deteriora i el sistema de recerca perd credibilitat i legitimitat.

Una comunicació de baixa qualitat genera conseqüències severes i duradores. Pràctiques com la manca de transparència, l'exageració de resultats (*over-hyping*) o l'omissió de la incertesa inherent al procés científic no només generen expectatives irrealistes, sinó que erosionen la credibilitat institucional a llarg termini. Per als actors que comuniquen o intermedien ciència —*periodistes, gabinets institucionals, responsables polítics i portaveus científics*— això implica un compromís actiu amb la qualitat, la precisió i la transparència.

2. Pilars de la Comunicació Científica Íntegra

Obertura i transparència

L'obertura estratègica consisteix a estendre els estàndards de transparència de la publicació acadèmica a totes les formes de comunicació pública, ha d'estendre's a comunicats, rodes de premsa, informes institucionals i missatges en mitjans i xarxes.

Els comunicadors han de garantir la inclusió sistemàtica dels següents elements essencials en tota comunicació científica:

- **Declaració de context:** Explicar clarament qui ha contribuït al treball i declarar qualsevol possible conflicte d'interessos o les fonts de finançament que hagin donat suport a la recerca.
- **Contextualització dels resultats:** Situar les noves troballes dins del coneixement existent en el seu camp, indicant si confirmen, contradiuen o matisen el consens científic actual.
- **Metodologia clara:** Difondre informació clau sobre com s'ha dut a terme la recerca, com l'ús d'intel·ligència artificial, si els estudis s'han realitzat en animals o humans, o altres detalls metodològics rellevants.
- **Equilibri amb la confidencialitat:** La transparència no ha d'entrar en conflicte amb l'obligació de protegir dades sensibles o de garantir l'anonimat dels participants en la recerca.

El repte principal per mantenir aquest nivell de transparència són els formats de comunicació breus, com les notícies als mitjans tradicionals o les publicacions a xarxes socials, que tendeixen a la simplificació. És vital que les institucions empoderin els

seus investigadors per resistir pressions externes que portin a una sobresimplificació que comprometi la integritat del missatge. Aquesta aposta per la transparència connecta directament amb el següent pilar: la comunicació honesta sobre allò que la ciència encara no sap.

L'art de comunicar la incertesa

Comunicar la incertesa no és una debilitat, sinó una demostració de rigor científic i una habilitat de comunicació avançada. Presentar obertament les limitacions, les preguntes pendents i el caràcter provisional de certs resultats reforça la confiança del públic, ja que reflecteix fidelment la naturalesa iterativa del procés científic.

Articular la incertesa és un repte estratègic, especialment davant la temptació d'aconseguir un impacte mediàtic ràpid.

Cas crític: Un àmbit que requereix una gestió especialment curiosa són els **pre-prints**. Es tracta d'articles científics fets públics abans de superar el procés formal de revisió per parells (*peer review*). Malgrat la seva utilitat per accelerar la difusió del coneixement dins de la comunitat científica, cal extremar les precaucions en comunicar-ne els resultats al públic general. És imprescindible deixar clar que són conclusions preliminars, pendents de la validació independent que aporta la revisió per parells.

Xarxes Socials

Les xarxes socials presenten una dualitat ineludible per a la comunicació científica. D'una banda, ofereixen un potencial sense precedents per a una difusió ràpida i global. De l'altra, comporten un risc elevat de pèrdua de matisos, simplificació excessiva i propagació de desinformació. Les falsedats es difonen de manera significativament més ràpida i àmplia que la veritat en aquestes plataformes.

1. **Simplifiqueu el missatge sense sacrificar el rigor:** Utilitzeu un llenguatge planer i expliqueu els matisos o incerteses essencials. No pressuposeu coneixements previs per part de l'audiència.
2. **Enllaceu a fonts més detallades:** Sempre que sigui possible, dirigiu el públic a comunicats de premsa, articles complets o altres recursos on puguin aprofundir en la informació.
3. **Reflexioneu sobre el tipus de contingut:** Abans de publicar, valoreu si us sentiríeu còmodes veient aquest missatge atribuït a la vostra persona en el futur.
4. **Considereu la percepció pública:** Assegureu-vos que les publicacions siguin professionals i respectuoses. Podrien ser mal interpretades o percebudes com a excessivament agressives?
5. **Distingiu clarament els rols:** Exerceu cautela en comentar temes fora de la vostra àrea d'expertesa i separeu les opinions professionals de les personals.
6. **Utilitzeu una declaració d'exempció de responsabilitat:** Quan expresseu una opinió personal, considereu incloure una fórmula com: "Les opinions aquí

expressades són personals i no reflecteixen necessàriament les de la meva institució".

7. **Identifiqueu els canals de suport:** Sapigueu a qui recórrer dins de la vostra institució en cas de rebre atacs personals o campanyes de descrèdit.
8. **Sapigueu quan retirar-vos d'un debat:** Reconeixeu quan una conversa es torna tòxica o improductiva i tingueu l'estratègia per desconnectar-ne.

Competències clau per a una comunicació íntegra des de les institucions de recerca

El desenvolupament d'una cultura de comunicació íntegra exigeix que les institucions incorporin un conjunt d'habilitats transversals en els seus programes de formació. Aquestes competències són inversions estratègiques que no només optimitzen l'eficàcia de la comunicació, sinó que protegeixen la integritat del procés. El seu desenvolupament s'ha d'articular al voltant de tres eixos principals:

Domini del Missatge	Comunicar amb claredat, adaptar el discurs a cada audiència i evitar especulacions.
Gestió de la Interacció Pública	Respondre preguntes difícils, coordinar-se amb gabinets de comunicació i gestionar crisi comunicatives.
Rigor Tècnic	Representar dades de manera precisa, evitar exageracions i contextualitzar magnituds.

3. Eina d'autoavaluació: *Checklist* per a comunicar amb Integritat

Abans de publicar, anunciar o explicar un resultat, pregunta't:

	SÍ	NO	NS
He explicat qui hi participa i amb quin finançament?			
He situat els resultats respecte del consens científic?			
He aclarit què es coneix i què encara no?			
He citat possibles fonts d'incertesa en el resultats?			
He inclòs opinions de científics no involucrats en la recerca?			
He destacat possibles aplicacions poc o gens sustentades?			
El titular, tuit o declaració manté el rigor o simplifica en excés?			
Em sentiria còmode veient aquesta peça citada en un debat públic exigent?			

Si alguna resposta és negativa o dubtosa → revisa, ajusta o endarrereix la comunicació.

Fem una crida a l'acció a tots els professionals implicats en la comunicació científica. Adoptar aquests principis transcendeix la responsabilitat individual: és una contribució directa a la construcció d'un ecosistema informatiu més robust, transparent i fiable. Fer-ho és treballar pel bé comú, assegurant que el coneixement científic compleixi la seva missió última de servir a la societat.

Fer aquests test és un exercici de responsabilitat, que es pot fer públic per part del comunicador en cas de que es requereixi un contrast de la integritat d'un treball .
D'igual manera, el comunicador podria sol·licitar a la seva font científica haver realitzat el seu test d'integritat corresponent.